

Насиба МИРЗАЕВА,

А.С.Пушкин номидаги Самарқанд вилоят ахборот-кутубхона маркази Фойдаланувчиларга хизмат кўрсатиши бўлими мудири

БУВИМ ЎҚИБ БЕРГАН КИТОБЛАР

This book, which is presented to you, is a part of the works of Utkir Hoshimov, which is very important for the reader's heart. In his work, he has mastered the life of his nation, which he had experienced during the war, in the case of a number of difficulties and complicated fronts, covering forty years. Whatever the circumstances of the time and the era, the human dignity of the people, the fate of the country, the people, the fate of the Motherland, and the loss of a child, can create a source of joy for himself Thank you for the happiness you have today and for the happiness of your children after reading this book, which describes the fate of people who have been subjected to war, in order to decorate their life with love and affection.

This writer's work was called «between two doors» and was written in 1982-1885.

Ишдан келиб, диванда китоб ўқиб ўтирибман-у, дафатан атрофга разм солдим. Уйимнинг тўрида жавонга териб қўйилган китобларнинг орасида бувим менга совға қилганлари нимагадир хаёлимда алоҳида ажралиб турадигандек туюлди. У кишининг менга совға қилган Чингиз Айтматов, Тоҳир Малик, Саид Ахмад ва машхур чет эл ёзувчиларининг асарлари бу жавондан жой олган. Китоблар орасида Ўткир Ҳошимовнинг “Икки эшик ораси” романи мен учун энг қадри хисобланади. Чунки, бувим билан менинг ўртамизда энг кўп муҳокама ва мунозараларга сабаб бўлгани айнан мана шу асардир.

Болалик кезлари бу китобни ўқиб тушунмаган жойларимни бувимдан қайта-қайта сўраб, мазмунига чуқур кириб бормагунимча тинчимас эдим. Асарда мен жуда қаттиқ таъсирланган даврлар, оилалар, даладаги ишлар жараёни, одамларнинг бир-бири билан муносабатлари, яшаш шароитлари, ўша давр кийимлари, урф-одатларимиз ҳамма-ҳаммаси бувим тасвирлаб бергандек халигача кўз ўнгимда. Бувимни ўз холижонига қўймасдан савол кетидан савол берардим. Озроқ жим тургин болам, мен ўз ишларимни қилай, деб зардаланарди баъзан. Мен у кишининг зарда гапларига ҳам парво қилмасдан савол беришдан чарчамасдим, аксинча воқеалар ичига кириб бориш, асар қахрамонлари билан яқиндан танишиш, уларнинг ҳаёти, ташвишлари мен учун жуда-жуда қизиқарли эди:

- Буви нима учун бу асар икки эшик ораси деб номланган?

- Асар воқеалари икки эшик орасида бўлиб ўтганми?

Ёки куёшнинг илтижоларини ўқиб бераман бувимга: “Бир киприк қоққулик қисқагина умрингизда тинч-тотув яшасаларинг бўлмайми? Гоҳ нон талашасизлар, гоҳ шон! Гоҳ макон талашасизлар, гоҳ имон? Ахир ҳаммангиз инсонсизлар-ку. Ҳаммангиз менинг болаларимсиз-ку, мен сизларнинг отангизман-ку. Бир-бирларингиз билан қирпичок бўлаверишларингни кўриб чарчаб кетдим-ку. Етар ахир, етар, болажонларим! Ўз онангизни – Ер куррасини адои тамом қилиб тинчимоқчимисиз?! Онангиз шу умидда тукқанмиди сизни?! Шу ниятда кўтариб юрибдими кўксиди!” Яна савол бераман: Бувижон Қуёш ҳам инсонлардан хафа бўлди. Ахир одамларга нима бўлган? Қуёшнинг шу ҳайқиригини эшитмайди?

Ҳақиқатдан асарни ўқиш давомида ҳам гувоҳи бўлдик-ки, одамлар бир-бировига чоҳ қазийди, бир-бирининг кўзига чўп солади, хиёнат қилади. Бир-бировларини алдашади.

Бувим ҳам эринмасдан ҳар бир жумласигача тушунтириб берардилар. Мен ҳозир ўйлаб қарасам, бувим жуда оқила, билимдон аёл бўлган эканлар. Ўқиган ҳар бир асари юзасидан берган саволимга ҳар доим тез, аниқ, қисқа ва лўнда жавоб топа олганлар.

Бувим кечалари кўп китоблар ўқиб берардилар. Ҳаммаёқ жим-жит, осудалик фақат бувимнинг майин овозлари эшитиларди. У киши эртақлар ўқиб берганларида биз болалар эртақ оламига

шўнғирдик, сеҳрли, мўъжизали эртақлар оламида сузиб, учиб юрар эдик. Айниқса, “Алпомиш”, “Ғўрўғли”, “Кунтуғмиш” дostonларини ўқиб берган пайтлари бизлар ҳаммамиз гўёки нафас олмаётгандек жим туриб, мазза қилиб эшитардик. Биз энг асл эртақлар, дostonлар эшитиб катта бўлган болалармиз, деб фахрлансам ҳам арзийди. Болаликда ўқиган китобларимизни болаларча талқин қилганмиз, ижобий қахрамонларга ўхшаш учун интиланмиз.

Орадан йиллар ўтиб, улғайиб, яхши-ёмонни фарқига борадиган бўлдик, китобларга қизиқшимиз ошса-ошдики, камайгани йўқ. Умри узок асарлар, бир марта ўқиладиган асарлар фарқига борадиган бўлдик. Мен кўпинча ёшлигимда ўқиб, бувим билан муҳокама қилган асарларни яна бир бор қўлга олишга ҳаракат қиламан. Хусусан, Ўткир Ҳошимовнинг “Икки эшик ораси” асарига яна мурожаат қилишга, яна такрор ва такрор ўқиб чиқишга тайёрман.

Китобни ўқиб бу асарда тасвирланган қахрамонлар матонатига қойил қолмасдан иложимиз йўқ. Ҳозирги ёшларимизда, йигит-қизларимизда ўша даврдаги жасурликни топа оламизми? Биз ҳозир шундай озод ва обод замонда яшаётганимизни қадрига етаяпмизми? Тўйиб оқват емаган, лекин ватан равнақи учун ўз жонини аямаган совуқни-совуқ, иссиқни-иссиқ демай ҳамма қийинчиликларга бардош берган қахрамонларимизни биламизми? Ватан озодлигини сақлаб қолиш учун ўз жонини хатарга қўйган Кимсанга ўхшаган йигитларимизни, фронт ортида оғир меҳнат қилган кексалар, Оқсоқол, Дума, Комил табиб, Раъно, Шомурод сингари персонажлардан ташқари, Афанди домла, Самадов, Олимжон, Фотима, Зухра, Рашид абзий, Парча сингари ўнлаб катта-кичик тимсоллар, муаллимлар, ёшлар, хотин-қизлар Робия, Башорат, Қора аммалар каби инсонларнинг жасоратлари туфайли шу кунларга етиб келмадикмикан? – деб ўйлайман.

Биз шу замонда яшаб озодлигимизни, халқимиз дастурхонига берилган ушбу неъматларни қадрига бораёпмизми? Шу асарда тасвирланганидек тўйиб овқатланмаган, тансиқ таомлар емаган, лекин ҳеч қачон ҳаётдан, яшашидан нолимаган, оғир меҳнатдан қочмаган қахрамонларимизга муносиб бўлаяпмизми? Дабдабали тўйлар қилиб, ортиқча ҳою-ҳавасларга берилиб кетмадикмикан? “Мен сендан камми” қабилда иш тутиб, хато қилмаяпмизми, бу ишларимиз билан бу қахрамонларимиз қаҳрига учрамаймизми?

Мен бу асарни ўқиш давомида ўша даврга кириб бордим ва улар билан бирга яшаб кўрдим. Қийналганларида қийналдим, далага чиқиб ишлаганларида мен ҳам гўё уларга қўшилиб ишладим. Мен улар ҳаётини, яшашини, ишлашини, дам олишини, қийинчиликларини ўзимда ҳис қилдим.

Асардаги Раъно образи менда нафрат уйғотган эди, асар ўрталаридаги Раъно ҳикояси деб номланган саҳифаларини шу образни ёмон кўрганимдан ўқимасдан ташлаб кетардим-да, лекин яна асарни тушунмай қолмаслик мақсадида ўқиб чиқардим. Асарни ўқиш давомида Раъно боласини ташлаб кетганда ундан қаттиқ нафратландим. Воқеа давомида Умар закунчи уни алдаб, Фарғонага олиб кетаётганда мен уни алданган аёл киёфасида кўриб унга раҳмим келди ва унга қўшилиб кўз ёш тўқдим. Чунки, бу воқеа, яъни номард Умар закунчининг сўзларига алданган, содда, ожиза аёл киёфаси сифатида намоён бўлиши ҳар қандай инсон қалбини ларзага солади. Энг ачинарлиси – боласи ўлганлиги ҳақида Умар закунчидан эшитгани, бу аёлнинг бутун орзу умидлари нақадар паймол бўлганлиги жуда таъсирли тарзда тасвирланган. Умрининг охиригача боласини кўришга зор бўлгани, азоб чеккани ҳам унга берилган оғир жазодир. Ҳеч қайси аёл унга ҳавас қилмайди, Раъно қилган хатони қилмасликка интилади.

Воқеалар давомида Умар закунчи Раънони севиш у ёқда турсин умуман ҳурмат ҳам қилмаслиги маълум бўлади. Унинг мақсади фақат Тошкентдаги Раъноларнинг ҳовлисига эга бўлиш эди. Раъно ҳаётида ҳеч қандай рўшнолик кўрмади. Умар закунчи унга азобдан бошқа ҳеч нарса бера олмади. Унга меҳрибон бўлган, кўз-қорачиғидек асраган Шомуроднинг ва ташлаб кетган боласининг уволи тутди уни.

Яна ўйлаб қоламан, ўзимга ўзим савол бераман, нима учун уларнинг бошига бу кунлар тушди? Лаънати уруш бўлмаганида уларнинг бошига бу қора кунлар тушмасмиди, улар бахтли оилалардан бири бўлармиди?

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, «Икки эшик ораси» романи ўзбек ёшлари томонидан энг кўп ўқиётган китобга айланса, ҳар бир китобхонда ҳаётдаги қийинчиликларга, оиладаги моддий етишмовчилик, тақдир тақозосидаги турли вазиятларга қарамасдан бир-бирига меҳрли, оқибатли, сабр-бардошли, матонатли бўлиш каби инсоний фазилатларни камол топтиришда, шубҳасиз, ибрат мактаби вазифасини бажаради.